

ŞİZOFREN BİREYİN VAROLUŞSAL SINIRLARI VE YARATICI GÜCÜ SCHIZOPHRENIC EXISTENTIAL BOUNDARIES AND CREATIVE POWER

Önder BİLGİN*
Gizem KÖSEOĞLU**

Öz

Varoluşsal yaklaşımda birey hem iç hem de dış dünyasını kendi tecrübelerine göre şekillendirir. Kendini keşfetme girişiminde olan insan özgür iradesiyle yapmış olduğu seçimlerde kendisini gerçekleştirebileceğini bu yolla gösterir. Varoluşçu felsefede odak konu bireyin kendisi ve yaşadıklarıdır. Günlük hayatta yapıp etmeleriyle varlığına anlam kazandırırken kendini keşfetmeye çalışır. Ancak sonlu ile sonsuzluk sınırında birey hayat karşısında ontolojik güvensizlik yaşayabilir. Bu ontolojik güvensizlik kişinin kendi benliğini kaybetmesine neden olabilir. Hayatın kendisi için aşılabilir bir problem, kaygı ve korkunun neredeyse nefes alışını kadar sürekli olduğu bir kişi tipi ortaya çıkar. Bu tip trajik bir insan deneyimini yaşayan şizofren psikozdur. Bu psikozu yaşayan insan zamanla kendi benliğine yabancılaşır. Ancak kendi problemini, sınırlarına götürerek yaratıcılığın doğasını keşfeder. İllüzyona sahip olmayan, şeyleri oldukları gibi gören, insanın cesaretinin kırılabilirliği altında şizofreni bilinçaltında örtülü halde bulunan hayat ve ölüm korkusunun dehşetini hafifletmek için yaratıcı gücünü devreye sokar. Varoluşçulukta onda gizli olan bu yaratıcı yön ve sınırdan beslenir.

Anahtar Kelimeler: Şizofreni tip, Varoluş, Yaratıcı Güç, Hayat, Ölüm.

Abstract

The existential approach shapes the individual's internal and external world according to his own experience. The person who attempts to discover himself shows in this way that he can realize himself in the choices he has made with his free will. In the existentialist philosophy, the focus is on the individual himself and his experiences. He tries to discover himself while giving meaning to his existence in daily life. However, individuals with finite and infinite borders may experience ontological insecurity in the face of life. This ontological insecurity can cause one to lose one's own self. There appears to be a type of person in which life is an insuperable problem for which anxiety and fear are almost as constant as breathing. This type of tragic is a schizophrenic psychosis that experiences a human experience. The person who lives this psychosis becomes alienated from time to time. However, it reveals the nature of creativity, leading to the limits of its own problem. It reveals its creative power to alleviate the horror of fear of life and death under the subconscious of schizophrenia under the fragility of the courage of man, who sees things as they are, and examines the creative aspect of it that is secretive.

Keywords: Schizophrenia, Existence, Creative Power, Life, Death

“Her şey sona ermek için başlamıştır.” Sartre

GİRİŞ

Bu makale şizofreni bireyin varoluşsal sınırı, sonluluk kaygısı ya da ölüm korkusuyla nasıl başa çıktığını göstermeyi hedeflemektedir. Varoluş felsefesi şizofrenin kendisine değil, örtülü halde bulunan yaratıcı gücüne “creative power” odaklanır. Dolayısıyla varoluşçu felsefe şizofreni bireyin bu yönünü ele alır, hastalık boyutuyla ilgilenmez. Bu makalede *şizofreni* ile bireyin kendisi, *şizofren* ile bireyin yukarıdaki yönü kastedilmektedir.

Varoluş felsefesinin odak noktası bireyin kendisi ve yaşadıklarıdır. Varoluş felsefesi insanın kendi benliğini ve öz bilincini keşfetmesini amaçlar. Bireyi “Dasein” olarak gören varoluş felsefesinin temel problemlerinden biri ölüm fenomenidir. Dünyaya fırlatılıp atılmış olan birey yani dasein yapıp etmeleriyle kendi varlığına anlam kazandırır. Kendi farkındalığını keşfeden birey ölüm korkusuyla sürekli sınanır. Hayatın kırmızı çizgilerinde bulunan dasein ölümün yarattığı “yok olma” kaygısında ontolojik güvensizlik yaşayabilir. Böylece hayat ve ölüm fenomenlerinin gerçekliği ile karşılaşır. Ölüme tabii varlık olan dasein bu korkunun düşüncesiyle kendi benliğini de kaybedebilir. Hayatın ona sunduğu alternatiflerin farkına varamaz;

* Dr. Öğrt. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı, obilgin@akdeniz.edu.tr

** Akdeniz Üniversitesi SBE Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. gizemkose92@hotmail.com

aksine cesareti kırıldığı için kendisini risklerden koruyacak hayali kaleler tasavvur eder. Hayat ile kendisi arasına bir bend koyar. Sınır durumundaki birey kendisine sembolik bir benlik yaratır. Soyut bir benlik yaratan birey kendi varlığına yabancılaşmaya başlar. Şizofreni birey kendi ontolojik varlığını yarattığı soyut dünyasında oluşturduğu benlik ile ortaya koyar. Dasein varoluş felsefesinde ölüme açık bir varlıktır; ancak şizofreni birey düalist benliğinin etkisiyle ölüme açık olmayı bilinçli olarak kabul etmez. Şizofreni birey için ölüm ve hayat tıpkı ayın evreleri gibidir. Ayın görünmeyen ve karanlık yönü ölümün korkulu yanını gösterirken görünen ve aydınlık tarafı ise düalist benliklerin sonluluk kaygısı karşısındaki tavrını ortaya koyar. Şizofreni birey ölüm sancısını sanatsal yönüyle hafifletmeye çalışır.

1. ŞİZOFRENİ BİREYİN ÖLÜM ALGISI

Varoluş felsefesine göre birey “ölüme doğru varlıktır (Ahmet Cevizci, 2015, 1014).” Başka bir ifade ile “ölüm hayatın yanıtılmasıdır.” Ya da “hayat ölümün provasıdır.” İnsan ölümünü kontrol edemediği gibi erteleyemez de; ancak ölüm fikriyle zihni daima meşguldür. Varoluşuyla yüzleşemeyen birey kendine savunma mekanizmaları oluşturur. Birey varoluşunun yarattığı gerilimi azaltmak için gündelik hayatta oluşturduğu savunma mekanizmalarını maske olarak kullanır. Bunun temelinde kendi benliğini kaybetme korkusu yatar. Zamanla bireyde psikopatolojik sorun olan şizofreni belirtileri gün yüzüne çıkar. Biyolojik olarak hayat, ölümün öncülü olsa da psikolojik olarak hayat ve ölüm birbirine bağlıdır; ardışık olmayacak şekilde aynı anda vardırırlar (Yalom, 2014, 52). Ölüm, hayatın perdesi ardında sürekli olarak sesini duyurmakta, yaşantı ve davranış üzerinde büyük etkide bulunur (Yalom, 2014, 51). Ölüm, insanı bir varoluş durumundan daha yükseğe çıkarabilen bir katalizör olarak hareket eder; yani ölüm her şeyin oluş şekline hayran olma durumuna geçiştir. Her şeyin yok olduğu, ama yine de yok olmanın verdiği korkunun varlığında yaşamamız gerektiği olgusu hayatın en apaçık gerçeklerindedir. Ölüm hayatın bir diğer yüzüdür. Bir anlık düşünme ölümün yalnızca hayatın son anı olmadığını bize gösterir. Öyle ki daha insan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren ölüme yazgılı bir varlıktır. Ölüm her yerde hazır ve nazır bir gölge gibidir. Ölüm varoluşumuzu karartır ve yarattığı sürekli tehdit o denli dayanılmazdır ki, kişi gerçek ile hayali olan dünya arasında nefes almaya çalışır. Öyle ki insan daha doğarken Hades’ in ölüm kayığına biner ve bekler. Doğduğumuz an ölüme adım atmış oluruz. Çünkü yaşamak demek ölüme açık olmak demektir. Ancak ölüm olgusu varoluşumuzun bir parçası olsa dahi yarattığı dehşet içsel yaşantımızda önemli rol oynar. “Sonluluk korkusu”, “Yok olma kaygısı”, “Başlangıcın bitişi” gibi korkular ve kaygılar zihnimizi her an kurcalamakta ve kendini hatırlatmaktadır. Levinas bu durumu “Ölüm bir yanıt yokluğudur.” diye açıklar (Levinas, 2006, 12). Yalom’ a göre ise ölüm, biyolojik olarak hayatın sona erdiği yerde ontosa cevap verememe halidir. Ölüm fikrinin yarattığı dehşet bireyin, hayatın kendisi için bir sorun olduğunu düşünmeye başlar. Ölümü inkâr etmeye başladıkça hayatı küçültürüz (Yalom, 2014, 55).

Hayat karşısında cesareti kırılan şizofreni birey gerçeklikten uzaklaşmaya başlar. Sembolik benlik ile maddi benlik arasında sıkışıp kalır. İnsan sınırsız gömülerek hasta olur, sembolik benlik bedenden, gündelik hayatın gerçek tecrübesindeki sağlam bir temelden ayrıldığında, fantastik hale gelir. “Tam şizofren soyuttur, ruh gibidir, gerçek dışıdır; zaman ve mekânın dünyevi kategorilerinden bağımsızdır, bedeninin dışında dalgalanır, sonsuz bir şimdide yaşar, ölüme ve yok olmaya tabi değildir. Şizofreni hayalinde bunlara galip gelmiştir ya da muhtemelen bedenini terk eder, bedeninin sınırlamalarıyla artık hiçbir ilişkisinin kalmadığını ilan eder (Becker, 2013, 121).” Gerçeklerden uzaklaşarak yarattığı hayali dünya tasavvurunda ölüm keskinliğini böylece bertaraf eder. William James, yanılısama (*illüzyon*) olmayan, şizofreni psikoza yaşayan bireyi, organizma hayatının yaşattığı dehşete haklı bir tepkinin, psikotik olduğunu söyler. Ancak Otto Rank’ a göre bu gerçeklik kendini en çok yok eden şeydir. Ontolojik güvensizlik yaşayan birey sadece kendine değil, başkalarının da bilgisine ve yeteneklerine güvenmez. Ona göre ölümün dehşetinden kaçmak pek de mümkün gözükmez. Psikotik birey var olmayı düşünme durumundan zamanla uzaklaşır (Becker, 2013, 295). Varoluşun sorumluluğunu perdeleyen birey, sıradan bir var olma tarzını yaşamaya başlar. Heidegger bunu “otantik olmama” durumu ve bireyin kendi hayatı ve dünyasının sahibi olduğunun farkında olmaması olarak açıklar (Yalom, 2014, 54).

2. ŞİZOFRENİ BİREYİN SONLULUK KAYGISI VE YARATICI YÖNÜ

Şizofreni insanoğlunun bu problemini sınırlarına götürerek, yaratıcılığın doğasını ifşa eder. Eğer kültürel nedeni kendinde olma (*causa- sui*) projesine fiziksel olarak programlı değilseniz, o zaman kendinizi icat etmek zorunda kalırsınız ve başka birinin bestesini heyecanla hissetmezsiniz. Etrafınızdakilerin icatlarının bir yalan, hakikati ise inkar etmek olduğunu anlarsınız. O zaman yaratıcı kişi sanatta, edebiyatta ve dinde doğal dehşetin uzlaştırıcısı ve onu yenmenin yeni bir yönteminin göstergesi haline gelir. Yaratıcı kişi, insani durumun kasvetliliğini ve dehşetini keşfederek onun ötesinde yeni bir sembolik aşkınlık icat eder (Becker, 2013, 298). Ancak “Müller’ e göre bir sanatsal çalışmanın içinde şizofreni bireyin doğrudan etkisi olması mümkün değildir. Çünkü onun ortaya koyduğu yaratıcı eserler kendi iç dünyasının karmaşıklığını ve

bastırılmış kaygısını yansıttığı için anlaşılmalıdır. Onların kaygılarının zırhı yarattıkları ikinci benliklerdir (Güney, 2001, 129-133).” Şizofreni ölüme karşı güvenlik duygusunu bu şekilde elde eder. Ortak bir bedende birçok karakteri barındıran şizofreni birey, kendi karmaşık duygu hallerini sanata aktararak varoluş krizine bir başkaldırı gerçekleştirir. Bundan böyle bir sanatçı olan şizofren, dinleyici araştırmaz, gerçek dünyayı değiştirmek için özel anlamı olan ilkel nesne temsilleri ve içine aldığı sembolleri açıklar. O yüzden şizofren bireyi anlamamız güçtür. Kulakları sağır eden ölüm çılgınlığının onda yarattığı bu psikoz hali sanatta kendini dışa vurur. Bu tam da Heidegger’ in ifade ettiği kendi varlığının farkında olmama durumudur.

Tüm bunlara rağmen “insan yaşadığı müddetçe ölüme hazırlanır. Ölümün ürperti veren sessizliği ve sinsiliği geceleri dolanan bir hayalet gibi bizi korkunun pençesinde kıvrandırır. Onu hiç düşünmesek bile bu kâbustan uyanmak imkânsızdır. Hatta ölümü düşünmemek, onu unutmaya gayret etmek, ölümlle ilgili korkuları uzaklaştırmak ve vehimleri bastırmak yönündeki gayret ve tedbirlerimiz bile ölümün üzerimizdeki baskısını gösterir. O sinsice şuuraltımızda pusuda beklerken bir tehdit, bir tehlike vaki olduğunda hiç ummadığımız bir şekilde birden bire üzerimize çullanır (Özkan, 2017, 18).” Şizofreni birey çoğunlukla kendi bilinçaltına ait kendine yönelik mesajlar verir. Bu mesaj, dış dünya ile birlikten yoksunluk, yalnızlık ve kendini yabancı hissetme duygularını doğurabilir. Bilgi ya da algının kesin standartları ve kanıtının olmayışı da, psikanalizde ego sınırları olarak adlandırılan kimlik hudutlarında bulanıklığa neden olur. Yaratıcı insan, ilkel ve sapkın zihinsel süreçlerini normal olanlarla uyumlandırmayı başarabilir, sonuç bir yaratıcılık ürünüdür. şizofreni hastasının sanrılarında görülen başkalaşma (*metamorfoz*), şiirsel yaratıcılıkta metafor haline gelir (Saygür, 1999, 124-133).

Ölüm insanın dünyada var olmasının, var olabililiğinin ön şartıdır. Ölüm ontolojik olarak bakıldığında bir canlının fiziksel olarak hayatının sona ermesi değildir. Aynı zamanda ruhsal olarak bu gerçekle hayatına endişe içinde devam etmesi demektir. İnsan hayata geldiği an ölümünü de beraberinde getirir. O yüzden ölümü varlıktan ayrı şekilde düşünemeyiz. Ölümümüzü tayin edemeyiz ya da başkasına aktaramadığımızdan dolayı kendi ölümümüz bizatihi gerçeklerimizdir. Kendi ölümümüzü tecrübe etme hakkına sahip değiliz; ancak başkasının ölümüne tanık olduğumuz takdirde ölümümüz hakkında yorum getirebiliriz. En sevdiğimiz birini kaybetmek ya da ani alınan ölüm haberi gibi durumlar iç sıkıntımızı tetikler. Bununla birlikte şahit olunan ölümler bizim ölümümüz olmadığı için yine de endişelerimizi dindirmeyebilir. Bizler ölümün kendisini pratikte tecrübe edemeyiz; fakat ölüm olgusunu başkalarının ölümü üzerinden tecrübe edebiliriz. Ölüm mahrem dünyamızın en şahsi meselesidir. Ölüm karşısında insan çaresizdir. Ne kadar kalabalıklar olsa da ölümlle yüzleştğinde yükselen sesi bir fısıltıya dönüşür ve zamanla birey yalnızlaşır ve sessizleşir (Verneaux, 1994, 39) .

Hegel’ in söylediği gibi “O, varlığı içten kemiren bir olumsuzluk, eğer denilirse, ölüm işini gerçekleştirmeye sahasında iç sıkıntısı onu aniden yakalar. İç sıkıntısı evrensel bir fenomendir. Her insan onunla zaman zaman, hızlı olarak karşılaşır (Verneaux, 1994, 37).” Ölüm varlığın hiçlik kapısına uzanışıdır. Dasein’ in anlamındaki Da ekinin “-dır, dir” kopula ve/veya yargısı, ölümün yaşanmasıyla ortadan kalkacaktır. Bireyin varlığı sürekli tehdit altında olacağı için, endişe durumu devam eder hale gelir. Bu yok olma fikri de iç sıkıntıyı artırabilir. Ölüm bir nevi varlığın yokluğu olarak anlaşılır. Dolayısıyla varlık kendini hiçlikte gösterir. Varoluşumuz, ölümü kendi kaderine âşık (*amor fati*) yapar. Öyle ki; kendini her an bize hatırlatan ancak tecrübe edemediğimiz ölüm korkusu karşısında cevabımız “Hayır” olsa bile, var olmamızın bir şekli ve dünyaya fırlatılıp atıldığımız andan itibaren ölümlle belirlenmiş olduğumuzdan dolayı mutlak kabullenişimizle “Evet” demiş oluruz. Varoluşun farkında olmama durumunu yaşayan birey günlük hayatta dalgınlık halinde olur. Hayatın ve ölümün anlamının yarattığı dar alanda yalnızlaşan birey, kendine de zamanla yabancılaşarak, soyut benlikler arkasına gizlenir. Ölümün kendisinden ziyade ölüm düşüncesi insanı tahrir eder. Çünkü ölümün saati yoktur ve ne şekilde gerçekleşeceği ise meçhuldür.

Ölüm kaygısı hepimizin benliğinin derinliklerinde ve bilinçli dünyamıza ulaşmadan yaşanır. Çok nadir anlarda dahi olsa hayatımıza yabancılaşarak bir an olsun bize hâkim olabilir. Bizim hayatımızı devam ettiren anlamlı yaşayıp yaşamadığımızı dair bizi içten içe kaygıya düşürebilir (Geçtan, 2016, 182). “Dünya ancak insanın onu oluşturduğu biçimiyle bir anlam taşır. Kendisine yarattığı bu dünyada, insan kendi yaşamından sorumludur. Yalnızca eylemleri için değil, eyleme dönüştüremedikleri için de. Dolayısıyla yalnızca yaptıklarımızın değil, görmezden geldiklerimizin de sorumluluğu bize aittir. Kendimizin yarattığı bir dünyanın kendimizden başka bir temeli olmadığı için yaşanabilecek ‘*temelsizlik anksiyetesi*’ sürekli kaçındığımız bir duygudur. Özerk davranma, yalnız kalma ya da kararlar verme gibi durumlardan kaçınarak bu duyguyla yüzleşmemeye çalışırız. Kendimizden daha büyük bir kurum, güç, otorite ve mitos arar ya da yaratırız (Geçtan, 2016, 192).” Şizofreni tip sınır durumla başa çıkamadığı an kendisini zihninde yarattığı durumla eşleştirir. Böylece birey kendinde bulmak istediği normalleşme sürecini yaşamaya başlar. Soyutlanmış benlikle birey kendi iç dünyasıyla baş başa kalır ve yalnızlaşır. Yaratıcı bireylerde de öncelik

kendi başına kalma, yabancılaşma ve tatmin olma duygusudur. “Şizofreni kişiler dili ve sözcükleri olağandışı yollarla kullanır ve gerçeği alışlagelenin dışında algıladıkları belirtilmiştir. Şizofreni hastasının sanrılarında görülen *başkalaşma* “metamorfoz,” şiirsel yaratıcılıkta metafor haline gelir. Nesne geçici olarak ortak bir hüküm veya ayırt edici niteliği yüzünden başka bir nesneyle özdeşleştirilir (Saygür, 1999, 131).”

Modern dönemde ölüm giderek başka bir form almıştır; bu biçim daha uzak ve daha dramatiktir, daha gerilim yüklüdür (Geçtan, 2016, 2). Oysa klasik dönemlerde ölüm, merkez konusu olup, insanın ilgi odağındaydı. İnsanlar ölümden ziyade tek başına ölmekten korkmakta ve ölümü ait olduğu dünyadan göç etme olarak görürlerdi. Modern döneme gelindiğinde ise ölüm, kafa tutulan bir olgu haline gelir. İnsanlar ölüm hakkında konuşmayı yasaklayarak ölümün hiçliğinin yarattığı baskıyı ortadan kaldırmak isterler. Böylece birey daha az etkilenmek, tahrip olmak düşüncesiyle yaşamın geriliminden hayatın kendileri için sunulan alternatiflerini değerlendirmeye çalışır. Ne yazık ki şizofreni tip ne olanakların farkındadır ne de bilinçli bir hayat sürebilir. Yokolma korkusunun bilinçaltına baskı yapmasıyla bir takım anormal tepkiler vererek ölümü maskeleyerek çalışır. Ölümsüzlük düşüncesinin imkânsızlığında kendine soyut bir dünya tasavvur ederek kendi başına kalma imkânını yakalar. O yaşama kendi tarzıyla tepki verir. Şizofreni kelimesinin eski Yunanca bölünmek, yarılmak, ayrılmak, parçalanmak anlamında “s'chizein” ile akıl, ruh anlamında “phrēn” kelimelerinin birleşmesinden oluştuğu dikkate alındığında, *Şizofreniyi varoluşsal ve bireysel bir ‘ruh yarılmaması’ olarak isimlendirmek mümkündür*. Şizofreni, kişinin dış gerçekliği değerlendirmesini ve muhakemesini bozan ve psikoz adı verilen ruhsal bozukluklar türünün bir alt kümesidir. Hastalık, mustarip olan kişilerde duygulanım, algı, düşünce ve davranış alanlarında gündelik işlevi azaltacak kadar bozulmaya neden olur. Hasta içe kapanarak adeta kendine ait bir gerçeklikte yaşamaya başlar (Erişim tarihi:31.10.2018, <https://www.sozcu.com.tr/2017/saglik/sizofreniyi-tetikleyen-iliginc-etkenler-sizofreninin-belirtileri-neler-1782878/>). Neredeyse her insanda düşük veya yüksek düzeyde bir ölüm korkusunun olduğu ve genel olarak ölüm korkusu diye ifade edilen korkuya, belirsizlik, bedeni kaybetme, acı duyma, yalnızlık, yakınları kaybetme... gibi korkuların yol açtığı görülür (Yıldız, 1996, 6). Şizofreni birey, yaratıcılığını kullanarak ortaya çıkardığı sanat eseriyle gerçeklerden uzaklaşarak anlam vermeye çalışır. “Ölümsüz olmanın olanaksızlığını bilen insan, belki de sanal bir savunma içgüdüsüyle yaratıcılığını harekete geçirerek, verdiği ürünlerle ölümünün ötesine ulaşmaya çabalar (Ezici, 2005, 125).

Rollo May’e göre şizoid kişiyi “dokunulamayan, yakın ilişkileri önceleyen, hissedemeyen, soğuk, mesafeli kişi” olarak tanımlar (May, 2016, 17). Çoklu şizoid denilen tipin ortaya çıkışını da şu şekilde anlatır: “Kişi ilk önce kendine ait bir sistemin varlığının bilincine vararak diğerlerinden farklı olduğunu algılar, sonra bu farklılığı aşağı bir şey olarak yorumlar, bunun sonucunda istem gücünü ahlaksal açıdan yıpratır... İstem gücünün diğer bir istemin karşısında yitirilmesi aslında istemlerin bir mukayesesinden ve farkındalığının bilincine varılmasından başka bir şey değil, bizzat kendisine gelmesidir, yani istem karşı isteme ve bu istemin tüm içerikleri de kötüye dönüşmüştür. Kötü olan bir istemin engellenmesi gerekliliği ise şizoid tipi yaratır, çevresine karşı ancak karşı istem kullanabilen bu tip, özde yıkıcılıkla donanmıştır (May, 2016, 20).” Şizofreni birey yaratıcılığını ortaya çıkararak kendisiyle yüzleşir. Çünkü yaratıcılık hiçliğin form kazanmasıdır. Şizofrenin sanat eseri ise, kendisiyle yüzleşmesinin sembolik halidir.

SONUÇ

Ölüm varoluşun ertelenemez gerçeğidir. Şizofreni birey kendi varlığına anlam yüklemekte zorlanacaktır. Doğrudan kendini sanatta ifade edemese de dolaylı olarak sanatla yaratıcılığını ortaya koyar. Psikoz halindeki birey, sağlıklı yaratıcı ruh sahip değildir. O genelde dış dünyayı kendi yorumlamasıyla kendi kaygılarını gün yüzüne çıkarır. Ölüm fikri her ne kadar bizi tedirgin etse de hayat döngüsünün bir parçasıdır. Birey sembolik benlik ile maddi benlik arasında sıkışıp kaldığı anda, özünde saklanmış olan ölüm korkusunu da gizlemiş olur. Hayatın iki uç noktasında yaşamını sürdürmeye çalışan birey, sağlıklı bireye göre daha cesaretli gözükeceği için intihar etmekten de çekinmeyecektir. Ortak bilince sahip düalist kişilikler oluştuğunda ise birey ölüm gerçekliği ile yüzleşme cesareti gösterebilecektir. Varoluşçu yaklaşımda ölüm fenomeni yadsınamaz bir gerçektir. Şizofreni birey, ölüme doğru olmaya devam eden; ancak kendi ölümünü tayin edemediği için ket vurduğu bu sanrıyı sanatla bastırır. Bu bir tür yaratıcı şizofrenin düalist benliklerinin dile gelişidir.

KAYNAKÇA

Becker, Ernest (2013). *Ölümü İnkâr*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Cevizci, Ahmet (2015). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.

Şizofreniyi Etkileyen İlginc Etkenler-Şizofrenin Etkileri nelerdir? (2017). Ahmet Yosmaoğlu, <https://www.sozcu.com.tr/2017/saglik/sizofreniyi-tetikleyen-iliginc-etkenler-sizofreninin-belirtileri-neler-1782878/>, Son erişim tarihi: 31.10.2018.

Geçtan, Engin (2016). *Varoluş ve Psikiyatri*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

- Güney, Melike (2001). Şizofreni ve Sanat. *Klinik Psikiyatri*, 4, Ankara, s. 129-133.
- Kapan Ezici, Ayla (2005). Sanatçının kişiliği ve yaratma psikolojisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, Çukurova 2005, s. 125.
- Levinas, Emmanuel (2006). *Ölüm ve Zaman*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- May, Rollo (2016). *Yaratma Cesareti*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Özkan, Senail (2017). *Ölüm Felsefesi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Soygür, Haldun (1999). Şizofreni ve Delilik. *Klinik Psikiyatri*, 2, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6, Çukurova 2005, s. 125.
- Verneaux, Roger (1994). *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*. Çev. Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Yalom, İrvin (2014). *Varoluşçu Psikoterapi*. İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Yıldız, Murat. (1996), *Ölümle İlgili Genel Tutumlar*. Akademik Araştırmalar-Sosyal Bilimler Dergisi,1, İzmir, S. 178-188.